

YEDİKITA

AYLIK TARİH VE KÜLTÜR DERGİSİ
TEMmuz 2020 - SAYI 143

YAYINCI
ÇAMLIÇA BASIM YAYIN VE TİC. A.Ş.

Adına İmtiyaz Sahibi AHMET TEMİZ
Yayın Yönetmeni (Sorumlu) KEMAL ERKAN
Yayın Editörü VEYSEL SEKMEN
Editörler R. KEMAL SUBAŞI
TUNAHAN KANICI - EMRE BOYACI
Yayın Danışmanları SELMAN SOYDEMİR
İBRAHİM COŞKUN
Tasarım SÜLEYMAN KÖKLÜ
Kurumsal İletişim İSMAIL GÜR - KEMAL AYDIN
MURAT SAFRAN
Web AURORA BİLİŞİM
Hukuk Müşaviri Av. ALİ ÇAVUŞOĞLU

KÜTÜPHANE VE ARŞİV

Çamlıca Araştırma Kütüphanesi
www.camlicalibrary.org

YÖNETİM YERİ

Çamlıca Basım Yayın ve Tic. A.Ş.
Bağlar Mah. Mimar Sinan Cad. No 54
Güneşli - Bağcılar / İSTANBUL
Yayıncılık Sertifika No 15732

REKLAM

HÜSEYİN GÜNEY
huseyin.guney@camlicabasim.com

BASKI VE CİLT

Çamlıca Basım Yayın ve Tic. A.Ş.
Matbaa Sertifika No: 46592

YAYIN SÜRESİ-TÜRÜ

Aylık-Yerel Süreli
ISSN 1308-5379

DOĞU AVRUPA BAYİ

ENDER GMBH, Melatener Weg 18 - 50825 KÖLN
Tel. +49 221 690 58 90 - Fax. +49 221 690 589 29
avrupa@yedikita.com.tr

BATI AVRUPA BAYİ

Çamlıca Kitap B.V. Bemmelseweg 67 6662 PE Elst-GLD
Holland info@camlicakitap.nl / www.camlicakitap.nl

YEDİKITA Dergisi'nin bütün yayın hakkı, Çamlıca Basım Yayın ve Tic. A.Ş.'ye aittir. Dergiye gönderilen yazılar, yayınlanırsa yahut yayınlanmasın iade edilmez. Dergimiz yazılar üzerinde gerekli müdahaleyi yapma hakkına sahiptir. Dergide çıkan yazılar kaynak gösterilerek iktibas edilebilir. Dergide yayınlanan yazı ve reklamların her türlü sorumluluğu yazarlarına ve sahiplerine aittir.

İRTİBAT VE ABONE

0850 811 9 811
abonemerkizi@camlicabasim.com
Yazı İşleri (0212) 657 88 00 - 7103
WhatsApp Hattı 0530 285 38 04

ÇAMLIÇA BASIM YAYIN VE TİC. A.Ş.

Ziraat Bank IBAN TR81 0001 0021 0550 7231 7750 02
Akbank IBAN TR60 0004 6011 9388 8000 0135 38

yedikita.com.tr editor@yedikita.com.tr

f i t y / yedikitadergisi

Yedikitadan...

B

ugün olduğu gibi Osmanlılar devrinde de, iktisadî ve ticarî hayatın başkentliğini yapmıştı İstanbul. Buna bağlı olarak artan nüfusun iâşesi ise sadece şehrin değil, Osmanlı Devleti'nin en önemli meselelerinden biriydi.

İstanbul, Osmanlı'nın klasik devrinde, kabaca 1560-1730 yılları arasında dünyanın en büyük metropolü kabul edilir. Bu tarihler arasında devlet tarafından etkili bir şekilde uygulanan temel iktisadî prensiplerden biri, iâşecilikti. Buna göre, istifade edilen mal ve hizmetler mümkün olduğu kadar ucuz, kaliteli ve bol olarak tedarik edilebilmeliydi. İşin bu yanı da hâliyle en çok payitahtı ilgilendirmekteydi.

İâşenin İstanbul'a nakli ve şehir içindeki dağıtımı ise devletin sıkı kontrolü altında, özel sektör tarafından karşılanırdı. Memalik-i Osmaniye'nin herhangi yerinde üretilen herhangi ürünün, o yerin ihtiyacı karşılandıktan sonra fazlasının Âsitane'ye gönderilmesi esası işlerdi. Devlet ise ihtiyat ambarlarını, içindeki hububatı her sene yeni mahsul ile değiştirmek suretiyle muhafaza eder; kıtlık, şiddetli kış vb. sebeplerle İstanbul'da baş gösteren sıkıntılı hâllerde devreye alırdı. Buraya kadarki bahsimiz, dosya konumuzun muhtevasını oluşturuyor.

Narh yani azamî fiyatın tesbiti sistemi de bütün memleket sathında uygulanagelmis, başta karaborsacılık sebebiyle meydana gelen hayat pahalılığına karşı ciddi bir tedbir olmuştur. 1600 tarihli narh defterine dair bilgileri, Yazıhane bölümünde okuyabilirsiniz.

Mayıs 1924 tarihli *Resimli Ay* dergisinin, İstanbulluların ne yiyip içtiği ve bunların nereden geldiğine dair sayfalarına taşıdığı istatistikî bilgiler ise özellikle Birinci Dünya Savaşı sonrası ve Cumhuriyet devrinin ilk yıllarına ait olması cihetiyle son derece enteresan. Zira bizlere hem bugünle yaklaşık bir asır öncesini hem de bir asır öncesi ile 1600'lü yılları kıyaslama imkânı veriyor.

Günümüze gelince; İstanbul, omuzlarına yüklenen onca yüke ve her geçen gün artan hacmine rağmen, tarihi ve tabii güzelliklerini sergilemeye devam ediyor. Biz sahip çıktığımız müddetçe de devam edecek. Üstelik, içinde bulunduğumuz alışılgağelmışın dışındaki şu günlerde onun tarihine ve tabii güzelliklerine daha çok ihtiyacımız olduğunu gayet güzel anladık.

İstifadeli okumalar dileriz.

içinde

TEMMUZ 2020
sayı

143

20-43

- NEFS-İ İSTANBUL'A NAKL-İ İAŞE
- İSTANBUL BİR GÜNDE NE YİYORDU, YEDİKLERİ NEREDEN GELİYORDU?

KAYIHAN ÇAĞLAR
RECEP KANKAL

ekiler

6

AYIN GÜNÜ

YUNUS EMRE BOZOK

8

RESİMLİ TARİH

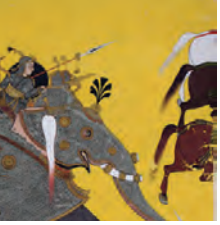
AHMET APAYDIN

10

MALUM OLA Kİ

MEHMED ŞEVKİ

12

"YAZIHANE"

400 SENE EVVEL
İSTANBUL'DA EŞYA
FİYATLARI

14

**BAĞDAT'I
VE HALİFEYİ
ESARETTEN
KURTARAN**

TUĞRUL BEY

BAYRAM ARİF KÖSE

44

ÂNIN HİKÂYESİ

TUNA SER

46

TRİPOLİÇE KATLIAMI

PROF. DR.

MUSTAFA TURAN

51

BERCESTE

52

GÖNÜL

COĞRAFYAMIZDA

BAYRAM

AHMET HİLMİ YAŞAR

58

SOVYETLER

ZAMANINDAN

GÜNÜMÜZE

BATUM'DA KURBAN

HEYECANI

RÖP.: FURKAN YILMAZ

AHMET HİLMİ YAŞAR

62

TARİH AMBARI

MUSTAFA DEDELER

64

NÜBÜVET MESELESİ

ÜZERİNDEN

ZİHİNLERİN

BULANDIRILMASI

PROF. DR.

MEHMET ERDEM

70

İSİMDEN

MÜSEMMAYA

MEHMED BAĞ

72

TARİHTEKİLER

OSMANLI'NIN LEZİZ

MÂHİLERİ

TATLI SU BALIKLARI

EMRE BOYACI

76

TESTGÂH

AHMET SARBAY

78

BULMACA

SELMAN ASLAN

SOĞUK SAVAŞ'IN SON CEPHESİ VARŞOVA PAKTI DAĞILDI

14 MAYIS
1955

Sovyetler Birliği, Arnavutluk, Bulgaristan, Çekoslovakya, Doğu Almanya, Macaristan, Polonya ve Romanya, "Dostluk, İşbirliği ve Karşılıklı Yardım Antlaşması" adı altında Varşova'da askerî ve siyasî birlik kurdular. Gaye elbette, Amerikan (Kapitalist) riyaşetinde kurulan NATO'ya karşı, Sovyetlerin (Komünist) elini güçlendirmektir. Demir Perde, resmîyet kazanmış oldu.

KASIM 1956

Macaristan'da Varşova Pakti'nin gerçek yüzü ortaya çıktı. Sovyetleri istemeyen Macarlar, Budapeşte'de isyan edince Sovyet askerleri, iki gün içerisinde 3 bin kişiyi öldürdü.

AĞUSTOS 1968

Alexander Dubçek liderliğindeki Çekler, liberal reformlar isteyince yine Sovyetlerin liderliğindeki Varşova Paktı askerleri, Çekoslovakya'yı işgal etti. Romanya ve Arnavutluk, bu harekâta katılmayı reddetti.

EKİM 1990

Demokratik Almanya Cumhuriyeti (Doğu Almanya), Federal Almanya'ya (Batı Almanya) katılarak Varşova Paktı'ndan ayrıldı. Soğuk Savaş'ın en büyük emaresi olan Berlin Duvarı yıkıldı. Doğu Bloğu çatırdamaya başladı.

1991

SSCB'nin dağılması ve üye devletlerde Sosyalist rejimden, çok partili parlamenter rejimlere geçilmesi, Avrupa'nın iki bloklu yapısını siyasi bakımdan nihayete erdirdi.

1 TEMMUZ 1991

Varşova Paktı dağıtıldı ve Soğuk Savaş'ın askerî cephesi de bitmiş oldu. Paktın sona ermesinin ardından zarar gören ülkeler, çözüm yolları aramaya başladılar. Rusya dışındaki diğer Varşova Paktı üyeleri, sırasıyla NATO üyesi olmaya başladı.

TEMMUZ'DA BAŞKA NE OLDU?

**6 TEMMUZ
1517**

Hicaz, Osmanlı topraklarına katıldı.

**4 TEMMUZ
1546**

Barbaros Hayreddin Paşa vefat etti.

**28 TEMMUZ
1914**

Birinci Dünya Savaşı resmen başladı.

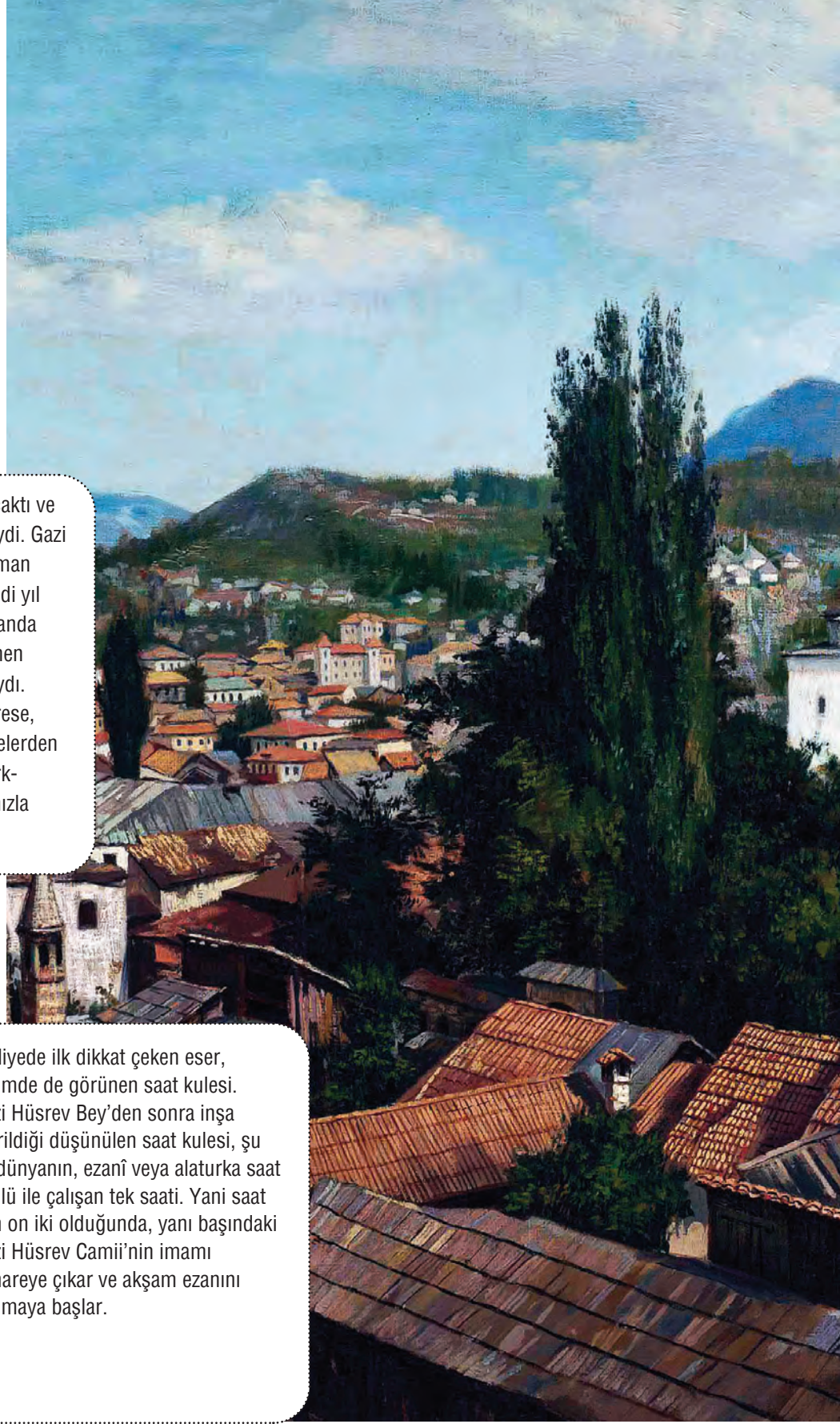
20 TEMMUZ 1974

Kıbrıs Barış Harekâtı yapıldı.

12'DE AKŞAM EZANI OKUNAN OSMANLI

Bosna, Osmanlı devrinde bir sancaktı ve Saraybosna bu sancağın merkeziydi. Gazi Hüsrev Bey, Kanuni Sultan Süleyman devrinde Bosna sancağında on yedi yıl sancak beyliği yapan ve aynı zamanda Saraybosna'nın maddeten ve manen çehresini değiştiren devlet adamıydı. Saraybosna'da inşa ettirdiği medrese, cami, hamam, saat kulesi ve türbelerden oluşan külliye ile Saraybosna, Türk-İslâm şehri hâline gelmiş, bölge hızla İslâmiyet'le müşerref olmuştu.

Külliye de ilk dikkat çeken eser, resimde de görünen saat kulesi. Gazi Hüsrev Bey'den sonra inşa ettirildiği düşünülen saat kulesi, şu an dünyanın, ezanî veya alaturka saat usulü ile çalışan tek saati. Yani saat tam on iki olduğunda, yanı başındaki Gazi Hüsrev Camii'nin imamı minareye çıkar ve akşam ezanını okumaya başlar.

TARİHÎ TABYA, HAYVAN BARINAĞI HÂLINE GELDİ!

Tabyalar şehri Kars'ta bulunan Karadağ Tabyası'nın hâli, içler acısı. 1855 ve 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşları ile 1918-1920 Osmanlı-Ermeni Savaşı'nda, Kars'ın savunulmasında kullanılan tabyanın eski hâlinde eser kalmamış. Üstelik tarihî tabya, her geçen gün biraz daha harabeye dönüyor.

1848-1853 tarihleri arasında Sultan Abdülmecid Han tarafından yaptırılan, 250 kişilik Karadağ Tabyası'nın duvarları yıkılmış, demir kapıları ile pencereleri kesilmiş ve iç kısmı da çobanlar tarafından hayvan barınağı hâline getirilmiş.

Sınırları içinde yaklaşık 46 tane tabya bulunan Kars, tabyalar şehri olma özelliğiyle dikkat çekiyor. Fakat tabyaların birkaçının dışında geri kalanların harabeye dönmüş olması, yürekleri sızlatıyor. Acil tedbirler alınmazsa bu mirasımızı da gelecek nesillere maalesef aktaramayacağız.

Karadağ Tabyası, özellikle düşman ordularının gelişinden haberdar olmak ve önceden tedbir alınmak maksadıyla yaptırılan dinleme borusu ve borazan sebebiyle diğerlerinden ayrılıyor. Bu yüzden tabya, eskiden "Borazanlı Tabya" olarak da biliniyordu.

	Bir adam için miktarı	Şehrin günde sarfiyatı	Fiyatı	Bir günde umumi kıymeti	Bir senede umumi kıymeti	Nereden geldiği
Ekmek	200 dirhem	500,000 okka	17 kuruş	85,000 lira	30,600,000 lira	Amerika, Rusya, Bulgaristan
Et	25 “	62,500	80	50,000	18,000,000	Anadolu, Marmara, Karadeniz
Sadeyağ	10 “	25,000	120	30,000	10,800,000	Dörtte üçü Amerika, Fransa
Zeytinyağı	10 “	25,000	80	20,000	7,200,000	Marmara ve Adalar denizi sahillerinden
Yaş sebze	100	250,000	10	25,000	9,000,000	İstanbul ve İzmir
Kuru sebze	100	250,000	20	50,000	18,000,000	Anadolu ve limanlarımız
Pirinç	10	25,000	40	10,000	3,600,000	Anadolu ve yurtdışı
Makarna	10	25,000	40	10,000	3,600,000	Buğday unu Amerika ve Rusya'dan
Un	5	12,500	30	3,750	1,350,000	Buğday Amerika ve Rusya'dan
Yumurta	Haftada 1 tane	143,000	3	4,290	1,544,400	Sahillerimizden
Şeker	20 dirhem	50,000	60	30,000	10,800,000	Cava, Çekoslovakya, Hollanda
Kahve	Haftada 25 dirhem	9,000	100	9,000	3,240,000	Güney Amerika
Zeytin	5	12,500	30	3,750	1,350,000	Sahillerimizden
Peynir, pastırma	10	25,000	100	25,000	9,000,000	Dâhilî mallarımızdan
Meyve	10	25,000	20	5,000	1,800,000	Dâhilî mallarımızdan
Tütün	Yarım paket	500,000 paket	10	50,000	18,000,000	Dâhilî mallarımızdan
Sabun	5 dirhem	12,500 okka	50	6,250	2,250,000	Dâhilî mallarımızdan
Mangal kömürü	200	250,000	5	12,500	4,500,000	Dâhilî mallarımızdan ve kısmen Bulgaristan'dan
Odun	2 okka	2,000,000	2	40,000	5,400,000	Dâhilî mallarımızdan
Gazyağı	25 dirhem	62,500	24	15,000	1,800,000	Amerika, Rusya, Romanya
Su	20 para	-	-	5,000	1,800,000	Yurtiçi üretim
Elektrik	100 para	-	-	6,250	2,250,000	Yurtiçi üretim
Süt	20 dirhem	50,000	30	15,000	5,400,000	Dâhilî mallarımızdan
Kira	-	125,000 mesken	Ayda 10 lira	41,166	14,819,760	Dâhilî
Toplam				551,956	198,704,160	

^ Resimli Ay dergisi, hazırladığı bu çizelgeyi şöyle açıklıyordu: “Şehrin zaruri masrafı günde 551,956 lira olduğuna göre kişi başına günde 55 kuruş ve 4 kişilik aile için günde 220 kuruş masraf isabet etmektedir.

ânın hikâ- yesi

TUNA SER

آنک چکایری

ÖNCE CÜLÛS SONRA CENAZE

4 Temmuz 1918 günü İstanbul'da çok hareketli geçmişti. Hanedanın 35. padişahı Sultan Mehmed Reşad bir gün önce akşam saatlerinde vefat etmiş, yerine son Osmanlı sultanı Vahdeddin Han tahta çıkmıştı. Sevinçle hüznün bir arada yaşandığı günde bir taraftan Topkapı Sarayı Hırka-i Saadet Dairesi'nde Mehmed Reşad'ın cenaze hazırlıkları sürerken diğer taraftan yine sarayda Vahdeddin Han'ın cülûs merasimi vardı. Merasimi takiben yeni padişahın da iştirakiyle cenaze namazı kılınan Sultan Mehmed Reşad'ın naaşı, Eyüp'teki türbesine götürülüyor...

HUKUKUN ŞEYHÜLİSLAMI

Sultan Abdülaziz Han devri şeyhülislamlarından Turşucuzâde Ahmed Muhtar Efendi, bir gün makamındayken Valide Sultan'ın kahvecibası gelir. Valide Sultan'ın, Aksaray'da yapılan camiye ait vakıflarla alâkalı davasının çok uzadığından dolayı üzüldüğünü hatırlatır. Şeyhülislam, "Hükme tesirim olmaz. Şer'-i Şerif ne hükmederse, öyle olur!" diye cevap verir.

Şeyhülislam, kahvecibası çıkıp gittikten sonra etrafındakilere şu tarihî sözleri söyler:

"Ben Valide Sultan'ın değil, hukukun şeyhülislamıyım. Ne zaman ki hak ve hukuka müdahale edilmek istenirse, aklıma vaktiyle Ayasofya Medresesi'nde derse çıktığım zaman pabuçlarımı koltuğuma aldığım gelir. Hak hukuk bekçiliği zor iştir. Belki makama vefa getirmez amma kalbe şifa verir. Bu sebeple pabuç koltukta olacak, makamı bırakacak amma hakka dil uzattırmayacaksın!"

**Osmanlı
devrinde
saraya ayrılan
koyunları
besleyen ve
kurbanlık
koyun
yetiştiren bir
kurum olduğunu
ve buna
"Saya Ocağı"
dendiğini;
bu kurumdaki
vazifelilerin
özel
kıyafetleri
olduğunu...**

**BİLİYOR
MUYDUNUZ?**

Bir Savaşçı

FİL
فيل

Fil kıssasını neredeyse hepimiz biliriz. Mezkûr kıssa, Kâbe-i Muazzama'nın ticarî ve sosyal vaziyetini kıskanan ve hazmedemeyen Habeş kralına bağlı Yemen valisi Ebrehe'nin, içinde pek çok fil de bulunan bir ordu ile Mekke-i Mükerreme önlerine gelmesini ve bu galiz ordunun bir mucize eseri, vazifeli ebabil kuşları tarafından helak edilmesini anlatır. Halk arasında "elemtera" diye bilinen "Fil Suresi" bu hadiseyi ifade eder.

Fil, kadîm zamanların savaş makinelerinden biridir. Kana kan, diş diş cenklerin olduğu eski devirlerde harbin başrolünü her ne kadar insanlar oynasa da atlar, develer ve filler de savaş meydanında boy gösterirdi. 5 ton kadar ağırlığı olan bir filin o can pazarında türlü faydaları olacağı muhakkak. Bu sebeple neredeyse bütün Asya devletleri, tarih boyunca savaşlarda filleri kullandı.

Dünyada iki çeşit fil var. Savaşlarda kullanılan fil türü, Asya'ya özgü. Asya filleri bir şekilde evcilleştirilip eğitime tâbi tutulabilirken, Afrika fili tamamıyla vahşi hayatın içinde kalmıştır. Fili, ilk kez Hintlilerin yakalayıp eğittiği düşünülmektedir.

Fil kelimesinin kökeni de bu sebeple Hindistan'a dayanır. Sanskritçede "pilu" olan kelime Aramiceye "pil" diye geçmiş. Oradan Arapçaya geçerken pil,

file dönüşmüş. Tüm Asya ülkeleri, fili benzer bir isimle zikretmektedir. Batı'daki isim "elephant" ise Yunanca "elephas"tan gelir. O da "fildişi" demek.

İslâm Devleti, fillerle ilk kez Kadisiye Savaşı'nda karşılaştı. Bu harpte Müslümanlar başta endişeye kapıldılar fakat filleri kısa sürede etkisiz hâle getirmeyi başardılar. Sonraki yıllarda pek çok İslâm devleti, filleri aktif olarak kullandı. Ancak fillerden belki de en çok faydalanan devlet, Gaznelilerdi.

Selçuklular da fil kullanırdı. Osmanlı ise filleri ilk kez Ankara Savaşı'nda karşılaştı. Timur'un ordusundaki filleri, Osmanlı'ya ağır zayıat verirdi.

Filler, develer ve atlar savaş meydanlarından çoktan çekildi. İnsanlar ise savaşmanın milyon tane yolunu keşfederek medenileşmeye (!) devam ediyor.